

MONUMENTE MEDIEVALE DIN OLTENIA

Itinerarii

■ Itinerarii	7
■ Repere istorice și de artă	14
■ Cetătorii	26
■ Orașul Râmnicu Vâlcea	36
■ Mănăstirea Cozia și valea Oltului	44
■ Valea Olăneștilor	70
■ Mănăstirile Govora, Dintr-un lemn, Supratele	90
■ Mănăstiri și schituri: Bistrița, Arnova, Păpușa, 44 de izvoare	106
■ Mănăstirea Hurezi	122
■ Târgu Horezu, Urșani, Viorești, Măldărești	148
■ Zona Drăgășani	158
■ Târgu Jiu, Vădeni, Crasna	168
■ Mănăstirile Polovragi, Târgu Cărbunești	180
■ Mănăstirile din câmpie	190
■ Mănăstirile Tismana, Baia de Aramă	206
■ Culele oltene	218
■ S.O.S. monumentele Olteniei	226
■ Despre restaurări și „refaceri”	230

■ Itinerarii

Pe vârf de munte sau lângă albia râului, în păduri dese sau în văi se înalță marile mănăstiri ale Olteniei de nord: Cozia, Govora, Dintr-un lemn, Arnova, Bistrița, Surpatele, Hurezi, Polovragi și Tismana. Numărul mare de monumente istorice din nordul Olteniei și valoarea lor artistică fac această regiune comparabilă cu Bucovina. Și aici pot fi întâlnite biserici decorate cu picturi exterioare de un farmec rustic, ce aparțin secolelor târzii.

Marea lavră a Hurezilor, ctitoria lui Constantin Brâncoveanu este un obiectiv cu multe valențe istorice și culturale. Pronaosul bisericii mari trebuia să fie locul de veci al voievodului. Întregul ansamblu este emblematic pentru arta epocii brâncovenesci (1678-1720) și singular în întreaga artă postbizantină balcanică. Calitatea excepțională a arhitecturii și picturii murale,

*Drumul spre
44 de izvoare*

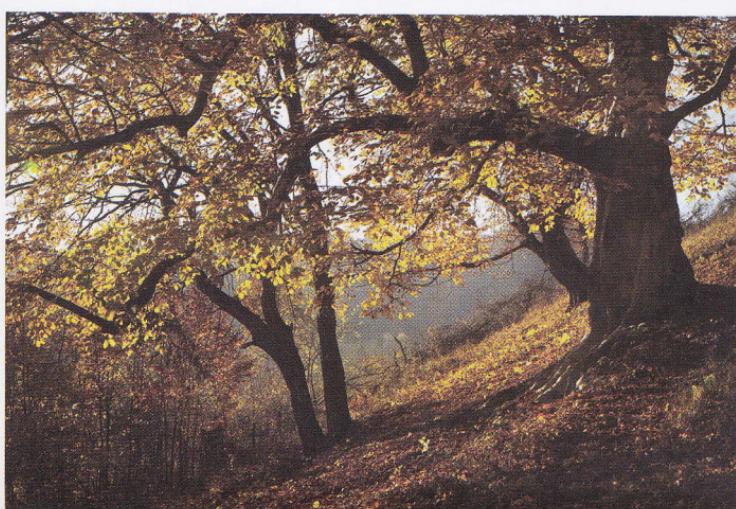

a iconostaselor, păstrarea substanței originale pe ansamblu, datorată restaurărilor științifice moderne din 1910-1930 și 1960-1970, i-au adus recunoașterea. În 1994 mănăstirea Hurezi a fost inclusă pe Lista patrimoniului mondial UNESCO, alături de cele mai valoroase mărturii de artă și civilizație din lume.

Chiar dacă mai puține, așezăminte monastice se păstrează și în sud, la câmpie: Brâncoveni și Căluiu în Olt, Bucovăț și Jitianu în Dolj, Gura Motrului și Strehia în Mehedinți. Această distribuție teritorială poate fi pusă în legătură cu Episcopiile de Severin și Râmnic sau cu centrele administrative medievale Strehia și Craiova.

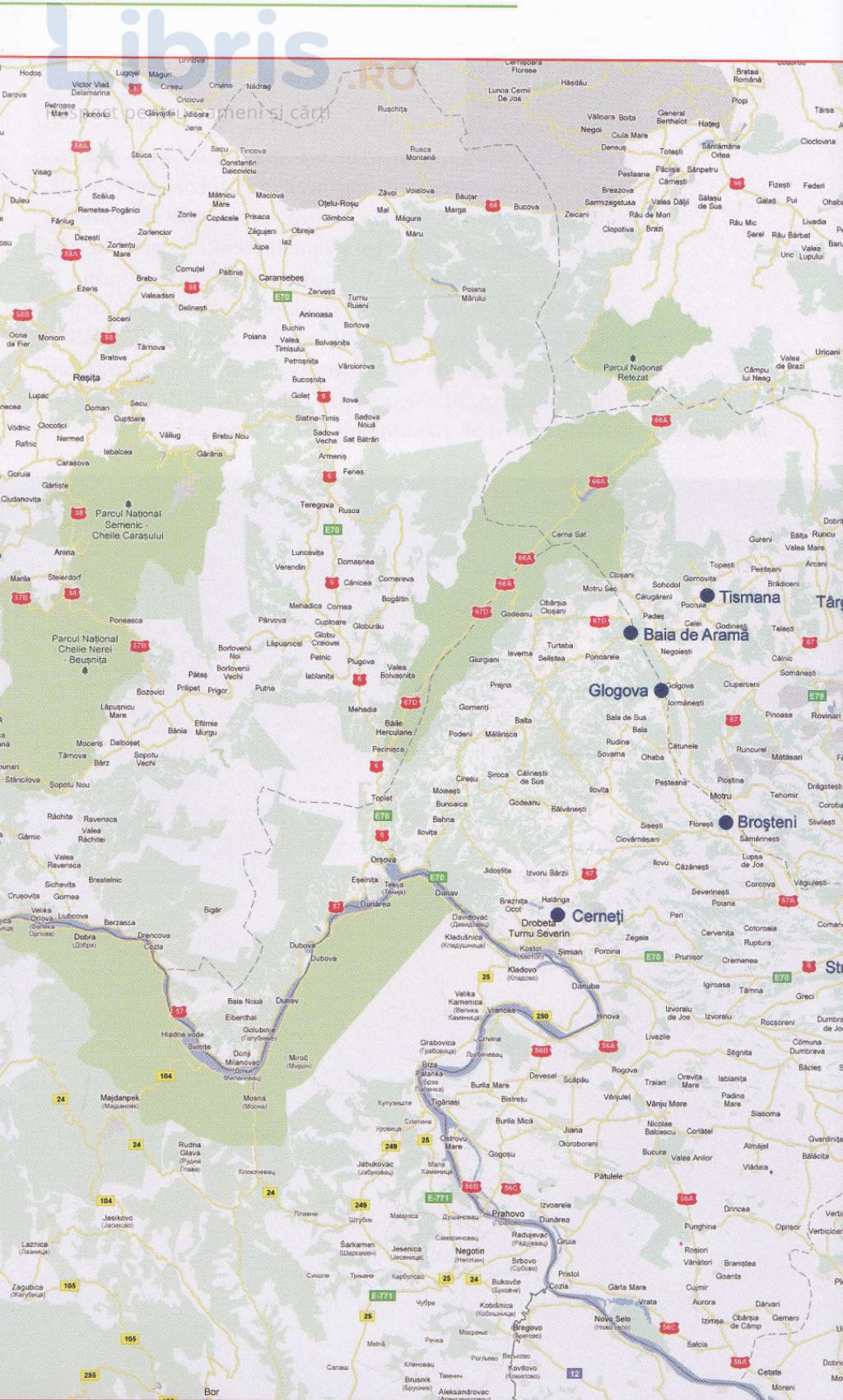
În satele oltene de la deal și câmpie cele mai vechi mărturii ale istoriei comunităților de oameni liberi sunt bisericile de zid sau de lemn, multe păstrând mobilier și picturi vechi, originale. Majoritatea au fost construite în secolul al XVIII-lea și chiar la începutul secolului al XIX-lea, numărul lor

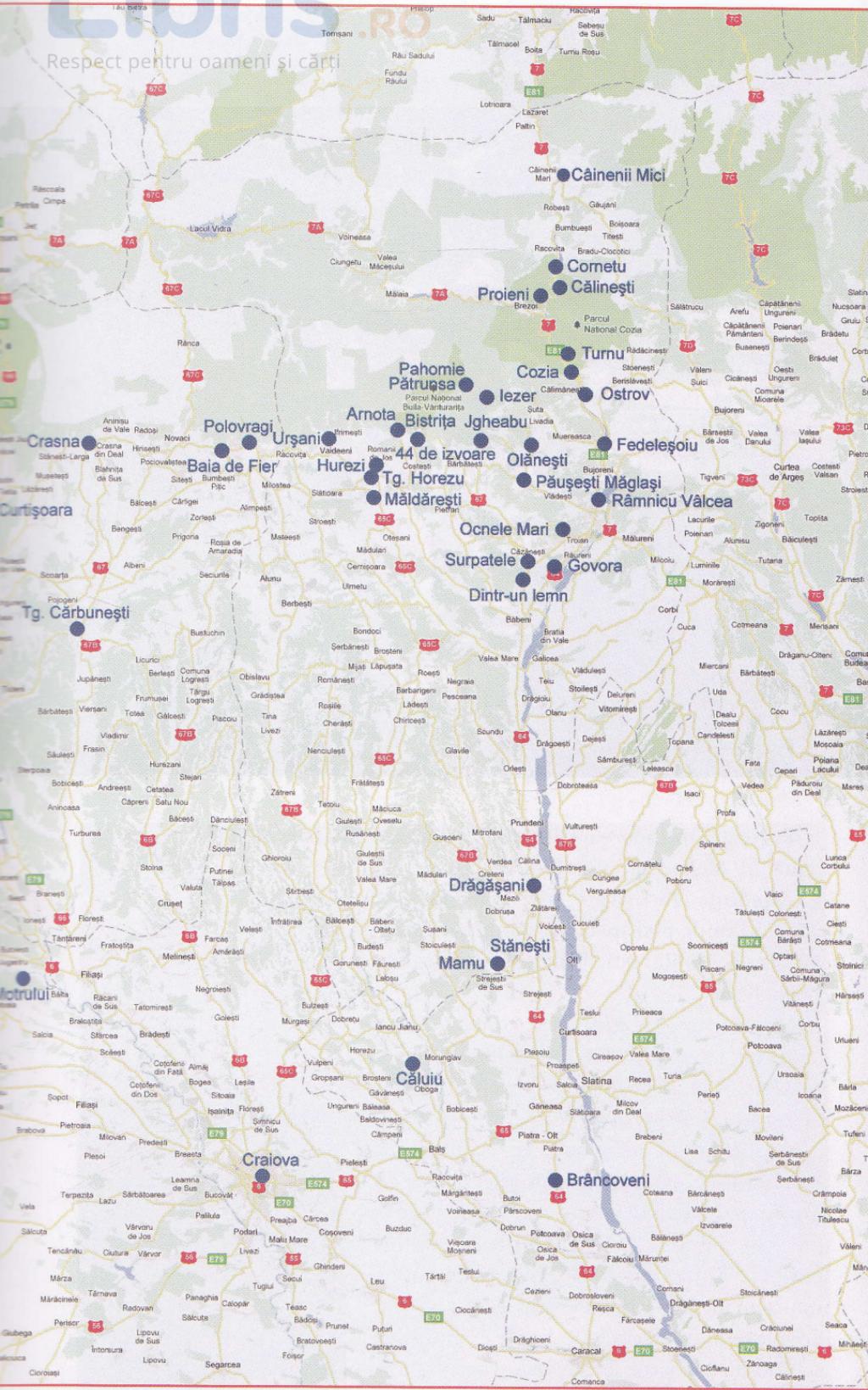

fiind încă destul de mare, mai ales în Gorj și Vâlcea. Aceste lăcașuri sunt expresia nevoilor lor spirituale și al gustului lor în zorii epocii moderne. Arhitectura și pictura bisericilor exprimă modul în care tradiția epocii brâncovenești continua în forme personale, pline de fantezie, în arta vremii, dar constituie totodată «documente» ale gustului și modei vremii, prin tablourile votive în care ctitorii și familiile lor, fără a renunța la costumele orientale, încep să adopte costumul occidental (Câineni, Păușești Măglași, Viorești, Copăceni, din Vâlcea sau bisericițele de lemn din Gorj cum sunt: Sf. Împărați din Ciungatu, Sf. Nicolae din Ciocadia, Sf. Ioan Gură de Aur, Lazuri, Sf. Arhangheli din Ceauru și alții).

În drumeție

Pe toată întinderea Olteniei din Vâlcea până în Mehedinți pot fi admirate culele - reședințe fortificate ale boierilor sau căpitanilor de plai specifice zonei balcanice: Bujoreni, Măldărești, Curțișoara, Glogova, Cerneți și.a.

Moștenirea etnografică a zonei poate fi cunoscută mai ales în muzeele de la Bujoreni și Curțișoara, precum și cu prilejul târgului de ceramică de la Hurezi.

Pitorescul și varietatea peisajului din Vâlcea și Gorj constituie un alt element de interes pentru iubitorii de natură și drumești pe potecile de munte. Defileul Oltului, muntele Buila, cheile Bistriței și Oltețului, împrejurimile Tismanei sunt câteva locuri de mare frumusețe. La poalele munților, schiturile rupestre sau de zid evocă viața în singurătate și rugăciune a călugărilor.

Istoria mănăstirilor oltene în epoca modernă a fost destul de dificilă. Multe lăcașuri au fost dezafectate la 1864, dar cele mai multe comunități monahale au fost micșorate și apoi desființate de regimul communist după 1948. Mănăstiri ca Mamul, Căluui, Brâncoveni, schitul Sărăcinești s-au închis. Bisericile mănăstirilor au devenit biserici de mir, iar clădirilor mănăstirești li s-au dat funcții sociale sau au fost lăsate în paragină.

Reluarea activității în mănăstirile oltene după 1990, creșterea numărului de credincioși pelerini și a turiștilor conferă monumentelor istorice importanță spirituală și culturală. De aceea este lăudabil efortul autorităților centrale și locale, laice sau bisericești, de a restaura acest patrimoniu național. El este parte a istoriei noastre, ca atare este de datoria noastră, a tuturor, să-l păstrăm cu grija. Asemenea medicinei moderne ce sporește speranța de viață a oamenilor, monumentele istorice trebuie să beneficieze de doctrinele de restaurare moderne și mai ales de posibilitățile pe care le oferă metodele de cercetare, conservare - restaurare contemporane. Acestea pot asigura dăinuirea lor în timp în forma lor originală, autentică. Numai în acest fel li se păstrează calitățile artistice și valoarea de monument istoric reperezentativ pentru patrimoniului național românesc.

În Baia de Fier

■ Repere istorice și de artă

Oltenia era regiunea de vest a Țării Românești, statul feudal întemeiat la mijlocul secolului al XIV-lea, sub primul voievod Basarab I.

Oltenia și Muntenia, părți ale aceluiași stat, subordonate autorității centrale a domnilor Basarabi, au avut o istorie medievală comună în secolele XIV-XVII.

Din veacul al XV-lea însă, odată cu instituirea înaltei dregătorii de mare ban, reprezentată de Neagoe Strehăianu, întemeietorul puternicei și bogatei familii a Craioveștilor, se poate constata o relativă autonomie a Olteniei. Funcția de ban devine ereditară asigurând înalta poziție socială a Craioveștilor, înrudiți cu familia domnitoare. De la sfârșitul secolului al XVI-lea și în secolele următoare banul devine "dregătorul cel mai important după domn, reprezentantul puterii centrale cu întinse atribuții administrative, judecătorești și economice".

În acest fel, pe timpul lui Radu cel Mare, Craiova devine sediul temporar al băniei mari și în timp, principalul centru administrativ și economic al acestei părți din Țara Românească.

Istoria Țării Românești, statul feudal dintre Dunăre și Carpați își are începuturile în zona subcarpatică, unde istoricii au localizat primele formațiuni politice prestatale, menționate în diploma cavalerilor ioaniți, la 1247. Tot în această regiune de sub munci, la Posada, localitate neidentificată cu precizie, Basarab reușea la 1340 să înfrângă armatele regelui maghiar Carol Robert de Anjou și să pună bazele statului Țara Românească.

La 1358 Patriarhia de la Constantinopol trimitea, la solicitarea domnilor munteni, pe scaunul noii Mitropolii a Ungrovlahiei pe grecul Iacint de Vicina. Deja la 1370 se organiza încă o „mitropolie”, la Turnu Severin, într-o zonă în care propaganda catolică a regatului maghiar, sub

Ludovic de Anjou, (1342-1382) era foarte activă. În fruntea ei a fost numit Antim Critopoulos, care la bâtrânețe s-a retras la Tismana.

Poate în legătură cu această tensiune confesională la granița de apus a țării, începuturile vieții monahale valahe sunt atestate în Oltenia. Din aceste vremuri sunt cunoscute schiturile rupestre de la Corbii de Piatră, din Argeș, posibil anterioare întemeierii statului, dar mai ales mănăstirile înălțate de călugărul Nicodim și obștea de călugări, la Vodița, nu departe de Dunăre și la Tismana, sub munte, cu sprijinul voievodului Vladislav (1364-1377). Nicodim era un călugăr sărbo-athonit, venit de la Sf. Munte și având relații apropiate cu personalități ale lumii ortodoxe, asemenea învățătului patriarh Eftimie de la Târnovo. Tradiția îi atribuie acestui monah întemeirea mănăstirii Prislop din Țara Hațegului, ceea ce ar indica rolul jucat de Nicodim în consolidarea bisericii ortodoxe printre români din Ardeal sau cel puțin legăturile dintre starețul Tismanei și lumea cnezilor hațegani. În timpul aceluiași Vladislav și poate la îndemnul lui Nicodim se stabilesc primele legături dintre Țara Românească și Muntele Athos. Domnii munteni încep a face danii la Sf. Munte, îndeosebi la mănăstirea Cutlumusi. Ca urmare a strânselor relații cu Sf. Munte, după moartea lui Iachint de Vicina patriarhul Constantinopolului îl numea în fruntea bisericii Ungrovlahiei pe Hariton, fost protos la Athos.

Pătrunderea turcilor în Balcani încă din secolul al XIV-lea, urmată de căderea Constantinopolului la 1453 au avut drept consecință schimbarea situației politice în favoarea otomanilor.

Serbia și Bulgaria, state ortodoxe legate spiritual de marea tradiție artistică și culturală a imperiului bizantin, devin provincii ale Imperiului Otoman până în epoca modernă. În acest context, Țările Române deși ajung în secolul al XV-lea sub suzeranitate turcească își păstrează o relativă autonomie internă. Aceasta a permis voievozilor și boierilor o politică culturală și artistică activă în țară și în afara hotarelor ei.

În intervalul 1500-1700 inițiativele culturale și artistice ale domnului și ale boierilor din Țara Românească au fost mult mai semnificative și consistente decât cele ale feudalității din țările balcanice aflate sub turcocrație. Marea tradiție artistică bizantină continuă la nivel aulic după 1453, numai în Țările Române și în Rusia.

Acest fenomen numit de N. Iorga „Bizanț după Bizanț” include totodată politica culturală panortodoxă dusă de voievozii munteni, adică sprijinul acordat de aceștia lumii balcanice ortodoxe și Orientului creștin, aflat sub stăpânire turcească. Domnii valahi își asumă o parte din responsabilitățile care, odinioară, le avuseseră împărații bizantini, kralii sărbi sau țării bulgari.

Cu prețul unor împovărătoare obligații față de Poarta otomană

domnii munteni și-au păstrat o relativă autonomie politică internă. Acest statut le-a permis să dispună de mijloacele materiale necesare pentru edificarea curților domnești și a marilor mănăstiri, bogat înzestrate cu danii și odoare.

În același timp domnii Țării Românești s-au remarcat, în secolele XV-XVII în persoana lui Vlad Călugărul, Radu cel Mare, Neagoe Basarab și apoi Mihai Viteazul, Petru Cercel, prin generoase danii în Serbia și Bulgaria, dar mai ales la Sf. Munte. Boierii Craiovești, asemenea domnilor, fac danii la mănăstirile Sf. Pavel și Xenofon, de la Athos. Numele lor se află și printre cei ce ajută biserică comunității ortodoxe grecești din Veneția, San Giorgio dei Greci.

Solidari cu populația ortodoxă aflată sub ocupație turcească, domnii și ierarhii munteni, au ajutat cu danii, odoare, cărți, patriarhiile Ierusalimului și Antiochiei. Adesea, ierarhi din Orient sau din Grecia, erau chemați în fruntea unor mănăstiri sau la curtea domnească de la București. Începând cu sfârșitul secolului al XVI-lea domnii încep să închine mănăstirile pământene fie patriarhiilor din Constantinopol, Antiochia, Alexandria, Ierusalim,

Trovanți
din zona Horezu

